

3.4.26. Stopień Wodny Zacisze.

Zlokalizowany w m. Wrocław, gm. Wrocław, pow. Wrocławski, woj. dolnośląskie, śluza w km 5,10 Kanału Żeglugowego, jaz w km 4,87 Kanału Powodziowego. Spad: (na śluzie) 2,3 m., (na jazie) 2,61 m.

Tworzą go następujące obiekty:

***Jaz kozłowo - iglicowy Zacisze.
Widok z brzegu prawego.***

1. Jaz jednoprzęsłowy kozłowo-iglicowy (pod mostem Kanału Powodziowego), 1915-1916.

2. Śluza komorowa – duża, pociągowa (z wrotami przeciwpowodziowymi w głowie dolnej), 1914-1917.

3. Zabudowa przystopniowa, 1914-1917.

Wraz z II etapem kanalizacji rzeki (od ujścia Nysy Kłodzkiej do Wrocławia - Opatowic) wykonywano na odcinku I etapu duże śluzy komorowe. We Wrocławiu zdecydowano się na II etap rozbudowy drogi wodnej wokół miasta poprzez wykonanie min. nowego kanału Żeglugowego (Nawigacyjnego) wyposażonego w

śluzę długie pociągowe. Czynnikiem który przyspieszył podjęcie prac w obrębie Wrocławia była wielka powódź w lipcu 1903 roku, która przerwała wały przeciwpowodziowe w 16 miejscach zalewając 900 km² gruntów, powodując wielkie straty w gospodarce, a zwłaszcza w rolnictwie. W miejscu takiej przerwy i przewału wód powodziowych wokół Wrocławia, równoległe do kanału Żeglugowego (Nawigacyjnego) Wrocławskiego Głównego Szlaku Żeglownego wykonano więc obwałowany kanał przeciwpowodziowy (Kanał ulgi). Na kanałach założono stopnie wodne Bartoszowice i Zacisze. Prace rozpoczęto w 1912 roku a zakończono w 1917 roku. Stopień Zacisze nie jest typowym stopniem wodnym ponieważ jaz i śluza

pracują niezależnie od siebie. Jaz jednoprzęsłowy zawiera w sobie modyfikację typowej konstrukcji inżyniera Poiree – wynikającą z umieszczenia jego konstrukcji pod mostem – dokładnie pomiędzy dwoma jego przyczółkami. Jest to jedyny (zachowany) znany autorowi przypadek pracy windy jazowej z bocznicą toru umieszczonego na skarpie – windy stawiającej i kładącej jaz pod kątem prostym do jego osi. Warte podkreślenia jest, że pracami na odcinku wrocławskim kierował zespół dyrektorów Oderstrombauverwaltung, którymi wówczas byli: Nakonz, Narten i Fabian. Budowę śluzy nadzorował budowniczy Roy. Warte uwagi jest wyeksponowanie zachowanej, oryginalnej windy jazowej. Zachowana w dobrym stanie szopa jazowa pełni (2002 r.) funkcję rzeźbiarskiego atelier Stanisława Wysockiego.

1. Jaz

Jaz Zacisze złożony w dnie pod Mostami Jagiellońskimi, widok z brzegu lewego od dolnej wody. 2013 r.

<https://polska-org.pl/3591394,foto.html?idEntity=510859>

Jaz koźłowo-iglicowy Zacisze – widok z brzegu lewego, 2004 r.

<https://polska-org.pl/869730,foto.html?idEntity=510859>

Jaz koźłowo-iglicowy jednoprzęsłowy, o łącznej długości w świetle 54,04 m. umieszczono pod mostem drogowym typu Nakonza (nazwany pierwotnie od jego

imienia). Głównym zadaniem jazu było piętrzenie wody dla kąpieliska Morskie Oko, doprowadzenia wody do basenów sportowych na Stadionie Olimpijskim, dla uprawiania sportów wodnych na kanale powodziowym, przepuszczania wód powodziowych i lodów. Kozły i wciągarki jazowe wykonywała firma Verein Konigs und Laurahutte. Kozły jazowe zostały wymienione na spawane na początku lat 60-tych XX wieku. Obecnie leżą złożone od wielu lat w progu jazu. Kozły stalowe jazu – spawane, obrotnica i fragment torowiska wózka do przewozu iglic. W czasie budowy drugiej nitki mostów drogowych w miejscu ustawiania windy jazowej posadowiono przyczółek północny nowego mostu. W murze przyczółka mostu – pierwotnie zabezpieczona osłoną - rolka do prowadzenia liny do stawiania i kładzenia kozłów jazu pod kątem prostym. Wciągarka jazowa wyeksponowana jest między jazami: Opatowice a Bartoszowice, przy ulicy Braci Gierymskich, przy bramie wejściowej Oddziału Konserwacyjno Remontowego (od 2018 r.: Zespołu Wsparcia Technicznego) RZGW we Wrocławiu.

Obrotnica torów wózka do przewozu iglic i nitowana osłona rolki prowadzącej linę do stawiania i kładzenia jazu od górnej wody.

Obrotnica, tory i bloczek (bez osłony) liny do stawiania i kładzenia jazu od górnej wody. 2004 r.

<https://polska-org.pl/869736,foto.html?idEntity=510859>

Widok z pod Mostu Jagiellońskiego Południowego, na szopę jazową. Tędy prowadziły tory kolejki, którą transportowano elementy jazu. 2004 r.

<https://polska-org.pl/869736,foto.html?idEntity=510859>

Wciągarka jazu, wyeksponowana przy bramie Oddziału Konserwacyjno-Remontowego (od 2018 r.: Zespołu Wsparcia Technicznego) RZGW we Wrocławiu, przy ulicy Braci Gierymskich.

2. Śluza

Za utrzymanie właściwych stanów wody śluzy Zacisze są odpowiedzialne dwa sąsiednie stopnie wodne – Bartoszowice i Różanka oraz system przepuszczania wód.

Śluza Zacisze z oryginalnymi, ceglanymi ścianami, w śluzie: Taawon 4 - egipski, morski zbiornikowiec spławiany do Szczecina. Lata 1955-1961.

Autor: MT, <https://polska-org.pl/863395,foto.html?idEntity=550403> .

***Odpompowana z wody komora śluzy z nową prawą ścianą larsenową,
sterówką z lat 70-tych i najnowszą sterówką z lat 90-tych XX wieku.***

W związku z usytuowaniem wzdłuż prawego brzegu kanału powodziowego zespołu zakładów przemysłowych, portu i stoczni Zacisze (z suchym dokiem) oraz dwoma portami paliw płynnych – śluza Zacisze stanowi kluczowy obiekt piętrzący skomplikowanego systemu hydrotechnicznego samego kanału na odcinku pomiędzy stopniami Bartoszowice i Zacisze. Bramy śluzy wykonywała firma Eberhard Bromberg (Bydgoszcz). Dolna głowa śluzy posiada także drugą parę wrót - wrota przeciwpowodziowe, chroniące komorę śluzy od strony wody dolnej. Kanały obiegowe w głowach śluzy wykonane w postaci zasuw rolkowych.

Komora śluzy z prawą – nową - ścianą (i podwyższonym peronem), lewą ścianą obłożoną (jeszcze) płytami żelbetowymi oraz wrotami przeciwpowodziowymi i żegludowymi.

Autor: wito, <https://polska-org.pl/863395,foto.html?idEntity=550403>

Śluza o ścianach wyłożonych brusami stalowymi typu Larsena z centralnie sterowanym systemem komputerowym elektrycznym napędem wrót i zamknięć, awaryjnie ręcznym. Zamknięcia kanałów stalowymi zasuwami rolkowymi. Pełne wyposażenie infrastruktury żegludowej (kierownice i dalby w awanportach, wodowskazy wody górnej i dolnej, pachoły cumownicze, drabinki, ścieżki holownicze, pomosty robocze, itp.).

Podczas remontu śluzy w 1974 roku ściany obłożono płytami żelbetowymi wypełniając betonem przestrzeń między dotychczasową a nową ścianą. W II połowie lat 90-tych XX wieku ściany i głowę dolną obłożono brusami stalowymi typu Larsena – podwyższając jednocześnie perony śluzy. Przestrzeń między ścianami wypełniono betonem. Wrota wymieniono na spawane.

Śluza Zacisze podczas powodzi 1997 r.

Autor: Rafał Brychcy, <https://polska-org.pl/863395,foto.html?idEntity=550403> .

W 2003 roku planowano całkowite zakończenie prac modernizacyjnych śluzy.

Wrota górne śluzy od strony (odpompowanej z wody) komory śluzy w czasie remontu.

Proces remontów śluzy Zacisze odzwierciedla poszukiwanie najodpowiedniejszego sposobu wzmocnienia ścian śluzy, która należy do najintensywniej eksploatowanych na Odrze. Zabudowa towarzysząca jest również przykładem poszukiwań jej najlepszej obsługi śluzy przez załogę.

3. Zabudowa przystopniowa

wito - wroclaw.dolny.slask.pl

Pierwotna sterówka śluzy – miejsce pracy kierownika Śluzy. 2006 r.

Autor: wito, <https://polska-org.pl/863395,foto.html?idEntity=550403>

Szalet przy pierwotnej sterówce śluzy – miejscu pracy kierownika Śluzy po remoncie. 2009 r.

Autor: wito, <https://polska-org.pl/863395,foto.html?idEntity=550403>

Na jednym stopniu mogliśmy odnaleźć jednocześnie: budynek dyżurki śluzowego z okresu budowy, następnie sterownię z lat 70-tych XX wieku (rozebrana w 2009 r.), (od 1994 roku sterownię - wyniesioną ponad konstrukcję mostów drogowych dla zapewnienia operatorowi większej widoczności nie tylko śluzy, ale całości obu awanportów a także „suchy” szalet. Szopa jazowa podlegała stałym remontom i konserwacji.

Szopa jazowa – obecnie atelier.

Wieloletnią ciekawostką był kiosk niemieckiej łodzi podwodnej zbudowany w stoczni Zacisze a wyeksponowany (1945-2009) nieopodal stopnia – przed wejściem głównym do budynku Zespołu Szkół Żeglugi Śródlądowej (zlikwidowanej ostatecznie w 2008 r.).

Kiosk niemieckiej łodzi podwodnej zbudowany w (przylegającej do śluzy) stoczni Zacisze („Wilhemsruh”) wyeksponowany (1946-2009) nieopodal stopnia piętrzącego wodę także na potrzeby portu stoczniowego Zacisze – przed wejściem głównym do budynku likwidowanego Zespołu Szkół Żeglugi Śródlądowej.

Porównując zdjęcia, modele oraz rysunki konstrukcyjne można z całą pewnością potwierdzić, że "Flagowy U-Boot TŻŚ" to tylna część kiosku jednostki U-Bootów typoszeregu VIIc/41. (kpt. żegl. śródl. Andrzej Podgórski, <https://www.zegluga-rzeczna.pl/articles/124/Flagowy-U-Boot-Tzs>)